

Zaak C-195/20 PPU

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

8 mei 2020

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

21 april 2020

Verdachte:

XC

Andere partij bij de procedure:

Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof

BUNDESGERICHTSHOF (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland)

BESLISSING

[omissis]

van

21 april 2020

in de strafzaak

tegen

XC

[omissis]

wegens onder meer verkrachting

Andere partij bij de procedure: Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (procureur-generaal bij het Bundesgerichtshof) [Or. 2]

Op 21 april 2020 heeft de Zesde strafkamer van het Bundesgerichtshof de volgende beslissing gegeven:

1. Krachtens artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) wordt aan het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende prejudiciële vraag gesteld:

„Moet artikel 27, leden 2 en 3, van kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten (PB 2002, L 190, blz. 1; hierna: „Kb EAB”), zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van 26 februari 2009 (PB 2009, L 81, blz. 24), aldus worden uitgelegd dat het specialiteitsbeginsel zich er niet tegen verzet dat een vrijheidsbeperkende maatregel wordt genomen wegens enig ander vóór de overlevering begaan feit dan dat welk de reden tot de overlevering is geweest, wanneer de persoon na de overlevering het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat vrijwillig heeft verlaten, deze vervolgens door een andere lidstaat op grond van een nieuw Europees aanhoudingsbevel opnieuw is overgeleverd aan de uitvaardigende lidstaat en die tweede uitvoerende lidstaat toestemming heeft verleend voor de vervolging, veroordeling en strafuitvoering voor dat andere feit?”

2. De procedure „in Revision” wordt geschorst in afwachting van de prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie van de Europese Unie. [Or. 3]

Motivering:

- 1 De Zesde strafkamer van het Bundesgerichtshof moet zich uitspreken over het beroep „tot Revision” dat verdachte heeft ingesteld tegen een uitspraak van het Landgericht Braunschweig (in casu rechter in tweede aanleg Braunschweig, Duitsland) van 16 december 2019. Deze rechter had verdachte schuldig bevonden aan een in 2005 in Portugal gepleegde verkrachting met verzwarende omstandigheden en afpersing met geweld, aangezien hij volgens de vaststellingen in de uitspraak op 2 september 2005 omstreeks 22.30 uur in Praia da Luz (Portugal), gemaskerd en onder meer gewapend met een kromsabel, in de woning van een toentertijd 72-jarige Amerikaanse vrouw was binnengedrongen, haar had vastgebonden en gekneveld, haar ongeveer een kwartier lang met een buigzaam metalen voorwerp op de borst, onderbuik, armen en zitvlak had geslagen, haar vervolgens vaginaal had verkracht en haar tot slot had gedwongen om hem contant geld te overhandigen. Rekening houdend met eerdere straffen die hem bij vonnis van het Amtsgericht Niebüll (rechter in eerste aanleg Niebüll, Duitsland)

van 6 oktober 2011 waren opgelegd, heeft het Landgericht Braunschweig hem veroordeeld tot een vrijheidsstraf van in totaal zeven jaar, verminderd met de duur van de detentie die hij in afwachting van zijn overlevering had ondergaan in Italië.

- 2 Met zijn beroep „tot Revision” laakt verdachte onder meer de schending van het specialiteitsbeginsel als bedoeld in § 83h, lid 1, punt 1, van het Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen (wet inzake internationale rechtshulp in strafzaken; hierna: „IRG”), ingevoerd bij de wet van 20 juli 2006 tot omzetting van het kaderbesluit betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten (BGBl. I, blz. 1721). **[Or. 4]**

I.

- 3 De volgende feiten liggen ten grondslag aan het verzoek om een prejudiciële beslissing.
- 4 1. Tegen verdachte werd begin 2016 een strafzaak aangespannen vanwege seksueel misbruik van een kind. Wegens dit feit heeft het openbaar ministerie van Hannover op 23 augustus 2016 een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd, op grond waarvan het Tribunal de Relacao de Evora (rechter in tweede aanleg Evora, Portugal) heeft ingestemd met de overlevering van verdachte aan de Duitse rechterlijke autoriteiten. Verdachte heeft daarbij geen afstand gedaan van de bescherming van het specialiteitsbeginsel. Op 22 juni 2017 is hij aan Duitsland overgeleverd, waar hij de wegens seksueel kindermisbruik opgelegde vrijheidsstraf van één jaar en drie maanden – tot en met 31 augustus 2018 – volledig heeft uitgezeten. Aansluitend op de vrijheidsstraf is aan verdachte een aanvullende straf van vijf jaar sociaal-juridisch toezicht opgelegd. Tijdens deze periode diende hij zich ten minste één keer per maand persoonlijk te melden bij zijn reclasseringsambtenaar.
- 5 2. Tijdens de strafuitvoering is de voorwaardelijke opschorting van tenuitvoerlegging van het hierboven genoemde vonnis van het Amtsgericht Niebüll ingetrokken. Bij dat vonnis was verdachte wegens tien gevallen van handel in aanzienlijke hoeveelheden verdovende middelen veroordeeld tot een vrijheidsstraf van in totaal één jaar en negen maanden. Het openbaar ministerie van Flensburg heeft op 22 augustus 2018 bij het Tribunal de Relacao de Evora een verzoek ingediend om het specialiteitsbeginsel niet toe te passen en deze rechter om toestemming verzocht om de straf ten uitvoer te leggen. Aangezien die toestemming niet tijdig werd verleend, is verdachte op 31 augustus 2018 in vrijheid gesteld. Op 18 of 19 september 2018 is hij naar Nederland uitgeweken en vervolgens naar Italië doorgereisd. **[Or. 5]**
- 6 3. Met het oog op de tenuitvoerlegging van het vonnis van het Amtsgericht Niebüll is een nieuw Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd, op grond waarvan verdachte op 27 september 2018 in Italië is gearresteerd en op 18 oktober 2018 aan Duitsland is overgeleverd. De Italiaanse uitvoerende autoriteit had daarvoor op 10 oktober 2018 toestemming verleend.

- 7 4. Via een ander Europees aanhoudingsbevel van 12 december 2018 heeft het openbaar ministerie van Braunschweig de Italiaanse uitvoerende autoriteit verzocht om, aansluitend op de door haar verleende toestemming van 10 oktober 2018, verdachte ook voor de hier aan de orde zijnde feiten te mogen vervolgen. Op 22 maart 2019 heeft de Corte d'appello di Milano (rechter in tweede aanleg Milaan, Italië) daarmee ingestemd.
- 8 5. Van 23 juli 2019 tot en met 11 februari 2020 is verdachte in de onderhavige strafzaak in voorlopige hechtenis geweest. Aangezien de Portugese uitvoerende autoriteit intussen toestemming had verleend voor de tenuitvoerlegging van de totale vrijheidsstraf, zoals opgelegd bij vonnis van het Amtsgericht Niebüll, is deze straf met ingang van 12 februari 2020 ten uitvoer gelegd. Op 7 juni 2020 zal verdachte twee derde van deze totale vrijheidsstraf hebben uitgezeten. Op dat tijdstip moet volgens nationaal recht een beslissing worden genomen over een voorwaardelijke vrijlating. De in de onderhavige procedure opgelegde maatregel van voorlopige hechtenis wordt momenteel gehandhaafd als extra grond voor hechtenis. In het geval van opschorting van de resterende straf, of na de volledige tenuitvoerlegging van de straf, zal het in de onderhavige strafzaak uitgevaardigde aanhoudingsbevel opnieuw ten uitvoer worden gelegd. **[Or. 6]**

II.

- 9 De verwijzende rechter acht het antwoord op de prejudiciële vraag noodzakelijk voor zijn beslissing op het beroep „in Revision”. Artikel 27, leden 2 en 3, Kb EAB zijn inhoudelijk identiek omgezet in nationaal recht bij § 83h, leden 1 en 2, IRG. De uitlegging van § 83h, leden 1 en 2, IRG is derhalve afhankelijk van de uitlegging van artikel 27, leden 2 en 3, Kb EAB. Mochten de strafbare feiten in het onderhavige geval vallen onder de bescherming van het specialiteitsbeginsel, zou dit relevant zijn voor de beslissing van de verwijzende rechter. Het is juist dat het Hof heeft geoordeeld dat de overgeleverde persoon, alvorens de toestemming van de uitvoerende lidstaat is verkregen, kan worden vervolgd en berecht voor een strafbaar feit dat onder de bescherming van het specialiteitsbeginsel valt, op voorwaarde evenwel dat geen vrijheidsbepalende maatregel wordt opgelegd tijdens de vervolging of de berechting van dat feit (arrest van 1 december 2008, Leymann en Pustovarov, C-388/08, punt 76). In de nationale rechtspraak wordt erkend dat het bijgevolg niet mogelijk is om een straf die onder de bescherming van het specialiteitsbeginsel valt, op te nemen in een totale vrijheidsstraf. [omissis].
- 10 In de onderhavige strafzaak is niet alleen een totale vrijheidsstraf opgelegd, maar is ook een voorlopige hechtenis ten uitvoer gelegd en wordt het bevel tot voorlopige hechtenis gehandhaafd. Ongeacht het feit dat het aanhoudingsbevel uiterlijk na de strafuitvoering **[Or. 7]** opnieuw ten uitvoer moet worden gelegd, heeft het reeds vrijheidsbepalende gevolgen voor de uitvoering van de straf in een andere zaak (zie de beslissing van vandaag van de verwijzende rechter om het Hof te verzoeken deze zaak volgens de prejudiciële spoedprocedure te behandelen).

- 11 2. De prejudiciële verwijzing is noodzakelijk, niet alleen omdat er kennelijk geen toepasselijke of mutatis mutandis geldende rechtspraak van het Hof voorhanden is, maar ook omdat de juridische situatie in de onderhavige strafzaak niet bij voorbaat duidelijk is [omissis]. Met name met betrekking tot § 83h, lid 2, punt 1, IRG zijn sommigen immers van mening dat de bescherming van het specialiteitsbeginsel alleen wegvalt bij een vrijwillige terugkeer naar het Duitse grondgebied [omissis].
- 12 3. Derhalve legt de verwijzende rechter krachtens artikel 267, eerste alinea, onder [b)], en derde alinea, VWEU de hierboven geformuleerde prejudiciële vraag voor aan het Hof van Justitie van de Europese Unie en stelt hij, overeenkomstig artikel 107, lid 2, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van 25 september 2012 (PB 2012, L 265, blz. 1), zoals laatstelijk gewijzigd op 26 november 2019 (PB 2019, L 316, blz. 103), voor om deze te beantwoorden als volgt:
- 13 „Artikel 27, leden 2 en 3, Kb EAB moet aldus worden uitgelegd dat het specialiteitsbeginsel zich er niet tegen verzet dat een vrijheidsbeperkende maatregel wordt genomen wegens enig ander vóór de overlevering begaan feit dan dat welk de reden tot de overlevering is geweest, wanneer de persoon na de overlevering het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat vrijwillig heeft verlaten, deze vervolgens door een andere lidstaat op grond van een nieuw Europees aanhoudingsbevel opnieuw is overgeleverd aan de uitvaardigende lidstaat [Or. 8] en die tweede uitvoerende lidstaat toestemming heeft verleend voor de vervolging, veroordeling en strafuitvoering voor dat andere feit.”

III.

- 14 De verwijzende rechter gaat uit van het volgende:
- 15 1. Verdachte heeft de – uit zijn overlevering op 22 juni 2017 door de Portugese uitvoerende autoriteit voortvloeiende – bescherming van het specialiteitsbeginsel verloren doordat hij uiterlijk 19 dagen na zijn invrijheidstelling vrijwillig naar Nederland en vervolgens naar Italië is gegaan.
- 16 a) Het feit dat verdachte zich in het kader van het sociaal-juridisch toezicht ten minste één keer per maand persoonlijk moest melden bij zijn reclasseringsambtenaar, verandert daar niets aan. Anders dan bij het in artikel 27, lid 3, onder a), eerste variant, Kb EAB (§ 83h, lid 2, punt 1, eerste variant, IRG) bedoelde verlies van de bescherming van het specialiteitsbeginsel wegens het niet verlaten van het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat, is het bij het verlaten van dit grondgebied, gelet op de duidelijke bewoordingen van artikel 27, lid 3, onder a), tweede variant, Kb EAB (§ 83h, lid 2, punt 1, tweede variant, IRG) immers niet relevant of verdachte definitief in vrijheid was gesteld. Het is ook niet passend om deze voorwaarde op te leggen aan personen die het grondgebied verlaten. Dat de wet deze voorwaarde uitdrukkelijk beperkt tot de definitieve invrijheidstelling waar het gaat om personen die het grondgebied niet verlaten,

biedt immers bescherming aan personen die een opgelegd uitreisverbod correct naleven. Een dergelijke bescherming komt niet toe aan wie de uitvaardigende lidstaat vrijwillig verlaat ondanks een uitreisverbod.

- 17 b) De bescherming van het specialiteitsbeginsel gaat verloren zodra het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat vrijwillig wordt verlaten. Wie vrijwillig vertrekt uit de lidstaat die ermee instemt dat zijn soevereiniteit wordt ingeperkt door een overlevering die onder de bescherming van het specialiteitsbeginsel valt, kan zich – ongeacht een latere terugkeer naar deze lidstaat [**Or. 9**] – niet langer op deze bescherming beroepen. In dit geval is het nieuwe verblijf op het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat immers niet langer terug te voeren op de eerder uitgevoerde overlevering. Dit blijkt ook uit artikel 27, lid 3, onder a), tweede variant, Kb EAB (§ 83h, lid 2, punt 1, tweede variant, IRG), volgens welk artikel de gezochte persoon in geval van een terugkeer naar het grondgebied ook vóór het verstrijken van de beschermingstermijn van 45 dagen [artikel 27, lid 3, onder a), eerste variant, Kb EAB (§ 83h, lid 2, punt 1, eerste variant, IRG)] mag worden aangehouden. Voorts is wat de werkingssfeer van artikel 14, lid 1, onder b), van het Europees Verdrag betreffende uitlevering betreft erkend dat de bescherming van het specialiteitsbeginsel vervalt zodra het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat wordt verlaten [omissis]. Er zijn geen overtuigende redenen denkbaar om tot een ander oordeel te komen waar het gaat om de werkingssfeer van het Kb EAB.
- 18 2. Hoe dan ook heeft verdachte de – uit de eerder door de Portugese uitvoerende rechterlijke autoriteit uitgevoerde overlevering voortvloeiende – bescherming van het specialiteitsbeginsel verloren, aangezien hij met zijn overlevering door de Italiaanse uitvoerende autoriteit op grond van een ander Europees aanhoudingsbevel naar Duitsland is „teruggekeerd” in de zin van artikel 27, lid 3, onder a), tweede variant, Kb EAB (§ 83h, lid 2, punt 1, tweede variant, IRG). Dat deze terugkeer door middel van een overlevering heeft plaatsgevonden, dus niet omdat verdachte daar zelf toe had besloten, doet daar niet aan af. Zeker in gevallen waarin het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat op een eerder tijdstip vrijwillig werd verlaten, kunnen de genoemde bepalingen geenszins aldus worden uitgelegd dat de bescherming van het specialiteitsbeginsel bij een gedwongen terugkeer behouden blijft. Uit de bewoordingen van de desbetreffende bepaling kan hoegenaamd geen beperking worden afgeleid die verband houdt met het vrijwillige karakter van de terugkeer. Ook de uitlegging tegen de achtergrond van de door het Kb EAB nagestreefde doelstelling (zie arrest van 28 juni 2012, West, C-192/12 PPU, punt 49) staat eraan in de weg dat de bewoordingen van die bepaling worden uitgebreid met een dergelijke beperking. Het kaderbesluit beoogt met name de justitiële samenwerking te vergemakkelijken en te bespoedigen en moet aldus bijdragen aan de realisatie van de opdracht van de Unie om een ruimte van vrijheid, veiligheid [**Or. 10**] en rechtvaardigheid te worden (zie arrest West, reeds aangehaald, punt 53). Bovendien heeft het Kb EAB tot doel om het multilaterale uitleveringsstelsel tussen de lidstaten te vervangen door een stelsel gebaseerd op het beginsel van wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen en strafvervolging (zie arrest West, reeds aangehaald, punt 54). Om

deze doelstelling niet in gevaar te brengen, moeten de voorwaarden met betrekking tot de toepassing van het specialiteitsbeginsel, dat een structureel obstakel vormt voor het vergemakkelijken en bespoedigen van de justitiële samenwerking, restrictief worden uitgelegd.

- 19 3. Tot slot heeft de uitvoerende rechterlijke autoriteit die verdachte heeft overgeleverd, haar toestemming gegeven overeenkomstig artikel 27, lid 3, onder g), Kb EAB. De uitvoerende rechterlijke autoriteit in de zin van artikel 27, lid 3, onder g), Kb EAB is in de onderhavige procedure – zoals in andere gevallen van verdere overlevering krachtens opeenvolgende Europese aanhoudingsbevelen – uitsluitend de uitvoerende autoriteit van de lidstaat die tot de laatste overlevering is overgegaan (zie arrest West, reeds aangehaald, punt 80), in het onderhavige geval dus alleen de Italiaanse autoriteit. In de onderhavige procedure is de toestemming van de Portugese uitvoerende autoriteit niet vereist, ook niet om redenen die zien op de bescherming van de soevereiniteit. De lidstaten zijn immers krachtens artikel 1, lid 2, Kb EAB in beginsel gehouden om aan een Europees aanhoudingsbevel gevolg te geven; zij kunnen de tenuitvoerlegging ervan alleen weigeren of aan voorwaarden verbinden in de gevallen die in de artikelen 3 tot en met 5 Kb EAB zijn opgesomd (zie arrest West, reeds aangehaald, punten 55 en 65). Zowel bij de tenuitvoerlegging van het eerste Europees aanhoudingsbevel als bij het verzoek tot toestemming voor de tenuitvoerlegging van het tweede Europees aanhoudingsbevel (artikel 27, lid 4, Kb EAB) had de Portugese uitvoerende autoriteit de in de artikelen 3 tot en met 5 Kb EAB opgenomen bepalingen kunnen aanvoeren, wat zij echter niet heeft gedaan. [Or. 11]
- 20 Het valt niet volledig uit te sluiten dat pas bij de toestemming voor de onderhavige procedure voorbehouden worden gemaakt in de zin van de artikelen 3 tot en met 5 Kb EAB. In dit geval zou het, gelet op de beginselen waarop het kaderbesluit rust, ook aan de Italiaanse uitvoerende autoriteit hebben gestaan om deze voorbehouden in te roepen, wanneer de voorwaarden ten aanzien van verdachte waren vervuld (zie arrest West, reeds aangehaald, punt 68). In casu is kennelijk geen sprake van de in artikel 4, punt 6, en artikel 5, punt 3, Kb EAB opgesomde voorbehouden, die niet alle uitvoerende lidstaten kunnen inroepen. Voorts gaat het bij de bescherming van de soevereiniteit om een uitzonderingsbepaling op het beginsel van wederzijdse erkenning (artikel 1, lid 2, Kb EAB) en mag er geen sprake zijn van uitholling van het door het kaderbesluit nagestreefde doel, dat erin bestaat de overleveringen tussen de rechterlijke autoriteiten van de lidstaten te vergemakkelijken en te bespoedigen, gelet op het wederzijdse vertrouwen dat er tussen hen moet bestaan (zie arrest West, reeds aangehaald, punt 77).

IV.

- 21 Onderhavig verzoek om een prejudiciële beslissing dient met bijzondere spoed door het Hof te worden behandeld (artikel 107 van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie). Daartoe wordt een apart verzoek ingediend.

[omissis]

[omissis] **[Or. 12]**

Bijlage bij de beslissing van de Zesde strafkamer van het Bundesgerichtshof van

21 april 2020 [omissis]

Inhoud van de nationale bepalingen die op het onderhavige geval van toepassing zijn

Wet inzake internationale rechtshulp in strafzaken

§ 83h Specialiteitsbeginsel

(1) Een persoon die door een lidstaat op grond van een Europees aanhoudingsbevel is overgeleverd, wordt

1. niet vervolgd, berecht of anderszins van zijn vrijheid beroofd wegens enig ander vóór de overlevering begaan feit dan dat welk de reden tot de overlevering is geweest;
2. niet overgeleverd of overgedragen aan dan wel uitgezet naar een derde land.

(2) Lid 1 is niet van toepassing in gevallen waarin:

1. de overgeleverde persoon, hoewel hij daartoe de mogelijkheid had, niet binnen 45 dagen na zijn definitieve invrijheidstelling het territoriale toepassingsgebied van deze wet heeft verlaten, of na dit gebied verlaten te hebben daarnaar is teruggekeerd;
2. de feiten niet strafbaar zijn gesteld met een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel;
3. de strafvervolgning niet leidt tot de toepassing van een maatregel die de persoonlijke vrijheid beperkt; **[Or. 13]**
4. de overgeleverde persoon wordt onderworpen aan de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel die geen vrijheidsbeneming meebrengt, zelfs indien deze kan leiden tot beperking van zijn persoonlijke vrijheid, of
5. de aangezochte lidstaat of de overgeleverde persoon afstand heeft gedaan van het specialiteitsbeginsel.

(3) De na overlevering door de overgeleverde persoon gedane afstand wordt gedaan ten overstaan van een rechter of officier van justitie en wordt opgetekend in een proces-verbaal. Deze afstandsverklaring kan niet worden herroepen. De overgeleverde persoon moet hiervan op de hoogte worden gesteld.